

UNELE CONSIDERAȚII PRIVIND ACTIVITATEA, DOCTRINA ȘI IDEOLOGIA PARTIDULUI ȚĂRĂNESC ÎN PERIOADA 1918—1921

de MIRCEA MUȘAT

Partidul țăranesc se constituie oficial în 5 decembrie 1918. Apariția lui, ca de altfel și a altor grupări și partide politice, imediat după terminarea primului război mondial reflectă puternicele frământări social-politice care au cuprins România în primii ani postbelici. Imensele pierderi materiale și umane suferite în timpul războiului, dezorganizarea vieții economice, întregul cortegiu de lipsuri și suferințe ale maselor populare, înrăutățirea condițiilor de viață au determinat creșterea avântului lor revoluționar. Clasa muncitoare, masele largi populare, doreau ca desăvârșirea unității statului național român să fie însoțită de înfăptuirea năzuințelor secundare: împrăștierea țăranimii, drepturi și libertăți democratice, o viață mai bună. Dintre problemele social-economice ce se cereau rezolvate, una dintre cele mai arzătoare, de care depindea mersul înainte al României întregite, era problema agrară.

În atmosfera ce se crease după război, puternice frământări ale celor ce muncesc pentru pământ și drepturi democratice, neputința claselor dominante de a mai stăpîni masele, de a mai acționa prin rotativa celor două partide — liberal și conservator, de izolare și zdruncinare a pozițiilor vechilor partide ale burgheziei și moșierimii române, reapare ideea înființării unui partid țăranesc¹, care să reprezinte interesele țăranimii. În același timp, prăbușirea imperiului habsburgic, ca urmare a luptei maselor și a înfrîngerilor militare suferite de coaliția puterilor centrale, precum și destrămarea imperiului țarist sub loviturile Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, au răsunat ca un puternic îndemn la luptă pentru forțele progresiste, din întreaga lume, au impulsionat apariția unor mari mișcări sociale și naționale, care au determinat profunde transformări revoluționare cu repercusiuni asupra evoluției ulterioare a numeroase state din Europa.

În acest cadru, de ridicare la luptă a maselor din aproape toate țările lumii pentru o viață mai bună, se încadrează și mișcarea țăranescă ce cuprinsese statele din centrul și sud-estul Europei, țări în care problema agrară

¹ Ideea făuririi unui partid țăranesc își are rădăcini cu mult în urmă. Încă în 1881 se face o încercare în acest sens; apoi, la începutul secolului al XX-lea, sint întreprinse acțiuni repetate pentru constituirea partidului țăranesc.

rămăsese încă nerezolvată. Referindu-se la acest aspect G. Ionescu Sisești scria: „fenomenul distrugerii marii proprietăți și lărgirea celei mici, a luat în Orientul și Centrul Europei un caracter cataclismic, tocmai din pricina anomaliilor pe care regimul din această parte a lumii le înfățișa în raport cu situația normală”².

Așadar, lupta pentru reforma agrară, vot universal și alte drepturi și libertăți democratice, generase o puternică mișcare țărănească în toată Europa răsăriteană ce se desfășura sub egidă revoluționară impulsionată de lupta clasei muncitoare care a determinat creșterea conștiinței politice a țărănimii, dorința ei de organizare, fapt ce a dus la apariția partidelor țărănești, care au adoptat, după exemplul programelor politice ale clasei muncitoare, principiile luptei de clasă.

Acesta a fost în linii mari cadrul evenimentelor interne și internaționale în care se constituie și Partidul țărănesc din România. Crearea sa nu trebuie privită unilateral, simplist, așa cum au făcut-o, din interese de clasă unii politicieni burghezi, care considerau apariția Partidului țărănesc ca „un capriciu al maselor influențate vremelnic de tragedia războiului” sau un „simplu accident electoral”³, „produsul speculației unor intelectuali ambițioși fără alt azil politic”⁴, etc.

O analiză atentă a tuturor componentelor vieții social-economice și politice ne duce la concluzia că Partidul țărănesc a luat naștere în procesul de puternice frământări social-politice și de regroupări ale forțelor politice ce au avut loc în acea perioadă în viața societății românești.

Făcându-se exponent al țărănimii, care reprezenta peste 80% din populația țării, Partidul țărănesc va juca în acest timp un rol important pe arena politică, contribuind, alături de forțele înaintate ale societății românești, îndeosebi ale Partidului socialist, la înfăptuirea unor reforme cerute de dezvoltarea statului român. „Rezultat al profundelor frământări pentru pământ și libertăți democratice „țărănismul — spunea Madgearu — încerca să răspundă acestor cerințe și schimbări ce aveau loc în structura noastră social-agrară”⁵.

Partidul țărănesc era în același timp expresia profundelor frământări existente în sinul claselor dominante, frământări ce se reflectau în partidele lor politice, în desprinderea din rîndul acestora a unor grupări și personalități politice care acționau independent sau urmăreau să creeze partide proprii. Referindu-se la acest fapt un politician burghez remarcă faptul că în conducerea Partidului țărănesc se găseau cadre care făcuseră parte din partidul liberal și conservator. Acestea fiind nemulțumite de politica dusă de marea burghezie financiară și de moșierimea care nu numai că nu le reprezenta interesele, dar le și leza, au acționat pe linia constituirii unui partid propriu. „Cadrele acestui

² G. Ionescu-Sisești, *Problema agrară și producțiunea*, București, 1925, p. 5.

³ Tancred Constantinescu, *Efectele legii electorale și învățămintele ce decurg din alegerile făcute după război*, București, 1927, p. 7.

⁴ Mihail Manoilescu, *Rostul și destinele burgheziei românești*, București, 1921, p. 219.

⁵ V. Madgearu, *Regimul dictaturii lașe*, București, 1926, p. 8.

partid (partidului țărănesc n.n.) — scria un fruntaș liberal — sînt aproape exclusiv recrutate din mica burghezie, din elemente care pînă ieri erau cu și pentru partidul liberal”⁶.

În rîndurile Partidului țărănesc au activat, la început, și numeroși intelectuali cu vederi înaintate, parte dintre ei influențați de ideile socialiste, sincer atașați intereselor celor ce muncesc, ceea ce se va face simțit în programele politice ale partidului.

Apariția partidelor țărănești în noul stat național unit, dovedea, așa cum aprecia *Socialismul* în 1919 „prin vitalitatea lor, o necesitate istorică în statele unde țărănimea reprezintă elementul cel mai numeros. Pentru partidul socialist, organizarea țărănimii în partid de clasă, poate să fie de un mare folos. Între noi rămîne un punct comun: lupta împotriva claselor stăpînitoare, lupta împotriva exploataților”⁷.

Introducerea în program a unor reforme cu caracter larg democratic nu însemna că liderii acestui partid erau hotărîți să soluționeze problemele fundamentale ce preocupau masele muncitoare, mai ales țărănimea. În fond ei urmăreau să-și lărgescă baza socială, care să le permită înlăturarea de la conducerea unor sectoare economice importante și chiar de la conducerea țării a principalilor rivali, marea burghezie financiară și marea moșierime grupate în partidele liberal, conservator și național român.

Abia format, Partidul țărănesc a fost atacat cu o violență neobișnuită de toți ideologii partidelor politice burghezo-moșierești. Aceștia contestau necesitatea existenței lui, ajungînd pînă la afirmația că prezența Partidului țărănesc în viața țării „este o monstruoasă politică”⁸, care „împinge la descompunerea organismului social și național și așa destul de puțin consolidat”.

De fapt, ținta atacurilor acestora, era determinată de încercarea conducătorilor Partidului țărănesc de a elabora o platformă teoretică-doctrinară a țărănismului, de a-și fundamenta teza după care țărănimea formează o clasă unică, omogenă și să Partidul țărănesc, organizat pe principiul luptei de clasă, reprezintă interesele acestei clase⁹. Liderii acestui partid considerau că nu este posibil ca o clasă socială de însemnătate economică și politică ca aceea a țărănimii noastre, care după desăvîrșirea exproprierii urma să stăpînească 85% din suprafața arabilă a țării, să nu-și aibă o organizație politică proprie, un partid de clasă, prin care „să-și realizeze revendicările ei și să influențeze politicește ordinea de stat”¹⁰.

Pornind de la faptul că societatea capitalistă este împărțită în clase antagonice¹¹, că țăranul are interese specifice față de celelalte categorii sociale „în

⁶ D. Drăghicescu, *Partidele politice și clasele sociale*, București, 1922, p. 93.

⁷ *Socialismul*, an IX, nr. 83, din 14 mai 1919.

⁸ Mihail Manoilescu, *O mărturisire de credință*, București, 1926, p. 41.

⁹ Virgil Madgearu arată că elementele constitutive ale unei doctrine politice sînt două: o concepție asupra situației sociale și a evoluției ei și un ideal social. *Doctrina țărănistă*, București, 1923, p. 4.

¹⁰ *Ibidem*, p. 21.

¹¹ *Normele de organizare ale partidului țărănesc*, în „Țara nouă”, anul II, nr. 193, din 2 octombrie 1920.

întreaga sa calitate de producător, consumator, cetățean”¹², liderii țărăniști au declarat Partidul țărănesc ca fiind organizat pe principiul luptei de clasă. Dar, această lozincă pe care o agitau frecvent în acea vreme, era destul de contradictorie, chiar și în înțelesul ei burghez. Astfel, se afirma că Partidul țărănesc „nu urmărește distrugerea celorlalte clase, în afară de distrugerea oligarhiei ca clasă și a marilor proprietari ca clasă parazită”¹³. În realitate era vorba — așa cum arăta I. Mihalache — de lupta pentru desființarea vechilor partide burghize. „Partidul țărănesc are o atitudine vădită de clasă împotriva vechilor partide, și luptă pentru ca la conducerea țării să vină masele populare”, adică, în fond, preluarea puterii în stat de către ei ca exponenți ai partidului.

Doctrina țărănistă, referitoare la lupta de clasă, era rezumată de un fruntaș al partidului țărănesc la următoarele:

- a) „Un partid de clasă trebuie să lupte în contra claselor parazitare, dar nu pentru a le extermina ucigându-le, ci pentru a le cucerii, înglobându-le în rîndurile categoriilor productive și făcându-le, astfel, socialmente utile;
- b) Un partid de clasă trebuie să înlesnească colaborarea cu celelalte clase sociale, care au un rol productiv în corpul națiunii și cu care laolaltă formează un sistem economic”¹⁴.

Pentru a contracara atacurile tot mai vehemente declanșate de reprezentanții burgheziei și ai marii moșierimi, adepții ai așa-zisei „armonii sociale”, care-i acuzau pe țărăniști de „bolșevism”, de „anarhism”, de „cîrdășie cu inter-naționalismul roșu”¹⁵, de revoluție și dezechilibru social, ideologii Partidului țărănesc se străduiau să explice că „prin lupta de clasă țărănismul nu face decît o apărare de clasă, și tinde nu la crearea unui nou dezechilibru ci la restabilirea echilibrului social, acela al majorității care decide”¹⁶, că „țărănismul își dă seama de desfășurarea violentă a forței pentru cucerirea puterii politice și crede numai în revoluțiile pașnice”¹⁷ etc. Așadar, ideea luptei de clasă care își găsea loc la început destul de des în programele și tezele Partidului țărănesc, era de fapt conceptul unei acțiuni defensive, mai mult de o solidaritate politică de clasă, în lupta împotriva burgheziei financiare, a marii moșierimi și a partidelor lor politice. Chiar și mai târziu această teză va avea în doctrina țărănistă semnificația apărării intereselor micii burghezii și ale burgheziei mijlocii, împotriva pericolului ce-l reprezenta marea burghezie și moșierime, avînd tăișul îndreptat, în primul rînd, contra Partidului liberal. Semnificativă în acest sens este declarația unui fruntaș țărănist: „Urîm pe liberali fiindcă nu există idee politică sau vreun ideal social concretizat în vreo reformă dorită de mase, pe care prin felul lor de realizare, să n-o fi prostituat în ultimele decenii”¹⁸.

În esență, din punct de vedere ideologic și doctrinar, ideea luptei de clasă constituia pentru liderii Partidului țărănesc o manevră, folosită cu abili-

¹² „Patria”, anul II, nr. 165 din 1 august 1920 — „Cuvîntul lui I. Mihalache la mesajul regal”.

¹³ „Viitorul”, anul XIII, nr. 3952 din 20 mai 1921, art. *Țărănismul*.

¹⁴ Petre P. Suci, *Pentru țărănism*, București, 1926, p. 22.

¹⁵ Virgil Madgearu, *Țărănismul*, București, 1921, p. 31.

¹⁶ Petre P. Suci, *op. cit.*, p. 24.

¹⁷ „Patria”, anul I, nr. 145, din 16 august 1919.

¹⁸ Șt. Popescu Filuța, *Tragedia țărănismului*, Ploiești, 1934, p. 45.

tate în scopul de a ajunge la putere, indiferent prin ce mijloace, cu ce programe și în ce combinații politice ar fi intrat. Tocmai de aceea, se spunea pe bună dreptate că Partidul țărănesc „avea din toate celelalte partide câte ceva, dar era în același timp în contra tuturor”¹⁹.

Treptat ideea luptei de clasă — mai ales după anul 1921 — se face tot mai rar auzită în cuvintele și documentele Partidului țărănesc; conținutul ei va ajunge în scurt timp să se identifice cu o luptă politică burgheză. Partidul țărănesc va abandona ideea luptei de clasă, mai ales cu ocazia fuziunii sale cu Partidul național român din 1926, pentru „a face plăcere ciocoimii care nu trebuia jignită nici măcar cu o sperietoare”²⁰. De fapt rezultatul bizar al fuziunii a făcut — așa cum sublinia revista *Săptămîna politică* — „ca două ideologii, două doctrine în loc să se întărească, s-au neutralizat una pe alta”²¹.

Cu toate acestea, lozinca „luptei de clasă” folosită de Partidul țărănesc în primii ani după înființare, a ajutat la gruparea și solidarizarea unor forțe democratice destul de largi, care vor impune, alături de celelalte forțe sociale, înfăptuirea unor reforme democratice.

Tocmai de aceea, organizarea țărănimii într-un partid propriu care punca la bază ideea luptei de clasă, a coalizat împotriva sa toate partidele burgheziei și moșierimii române, care-și vedeau amenințată însăși baza existenței lor. Liderii acestora încercau să demonstreze că, după înfăptuirea reformei agrare și a votului obștesc, existența unui partid politic țărănesc în România „este o greșală de logică politică, o creație și un mijloc de sădire a discordiei înăuntrul țării”²². Mihail Manoilescu scria: „Partidul țărănesc, a apărut după ce rolul său istoric, care era acela de a obține împroprietărirea și votul universal era virtual sfârșit”²³, iar Ștefan Zeletin, exprimînd punctul de vedere al burgheziei scria: „țărănimia este o masă care n-a stăpînit niciodată, ci întotdeauna a avut nevoie de un stăpîn”²⁴, „rolul ei în mișcările sociale a fost secundar și neexistent în mișcările politice”²⁵.

Acesta era de fapt răspunsul la încercările ideologilor țărăniști de a fundamenta necesitatea partidului de clasă al țărănimii, care trebuie să ducă lupta deschisă împotriva marii burghezii financiare. „Adversarul nostru — spunea V. Madgearu — este cunoscut: partidul liberal și organizațiile politice similare lui prin structură și tendință”²⁶.

Dar, încercînd să fundamenteze teoretic principiul luptei de clasă, ideologii Partidului țărănesc porneau de la concepția greșită după care țărănimia for-

¹⁹ „Patria”, anul I, nr. 145, din 16 august 1919.

²⁰ Șt. Popescu Pîlutza, *Tragedia țărănismului*, Ploiești, 1934, p. 45.

²¹ „Săptămîna politică”, anul I, nr. 16 din 1927.

²² „Viitorul”, anul XI, nr. 3255 din 8-21 februarie 1919.

²³ Mihail Manoilescu, *Țărănism și democrație*, București, 1922, p. 55. El afirma că admite țărănismul dar cu trei condiții: „să nu agite lupta de clasă, să facă o educație politică maselor și să se recunoască ca un partid cu interese limitate fără pretenții de a guverna singur”.

²⁴ Ștefan Zeletin, *Neoliberalismul*, București, 1927, p. 174.

²⁵ Ștefan Zeletin, *Burghezia română*, originea și rolul ei istoric, București, 1925, p. 166.

²⁶ V. Madgearu, *Țărănismul*, București, 1921, p. 47.

mează o clasă unică, omogenă, care se poate sprijini pe un partid unic al ei. Imaginându-și un sat omogen, fără contradicții în sinul său, în cuvântările conducătorilor partidului era trecut sub tăcere contradicția de interese dintre moșierime și țărănime care se făcea tot mai puternic simțită în lumea satelor. Se încerca o demonstrare a faptului că existența contradicțiilor își are izvorul numai în afara vieții satelor, între burghezia financiară și masa populației rurale. În mod voit, liderii țărănismului urmăreau prin aceasta să orienteze nemulțumirea generală a țărănimii împotriva Partidului liberal, pentru îngustarea bazei sociale și electorale a acestuia.

Dacă înainte de război, I. Mihalache susținea că țărănimea este o clasă unică, ale cărei interese sînt opuse moșierimii²⁷, între 1918—1921, în condițiile accelerării procesului de dezvoltare capitalistă a țării, ideologii țărănismului schițează și ideea după care țărănimea este o clasă unică și prin aceea că interesele întregii țărănimii vin în conflict cu capitalismul în domeniul creditului bancar, al politicii fiscale, al tarifelor vamale și de transport etc. Această idee, ca și etatizarea B.N.R., preconizate în programul Partidului țărănesc, oglindea revendicările proprii nu numai țărănimii muncitoare, ci și burghezicii sătești și micii burghezii orașenești față de marele capital²⁸.

Încercînd să fundamenteze ideea unei clase „unice” țărănești, liderii Partidului țărănesc nu negau în mod absolut faptul că în sinul populației rurale existau diferite categorii de țărani: unii înstăriți, care exploatau munca altora, alții independenți care își munceau ei cu familiile lotul lor de pămînt, precum și țărani cu gospodării mici, care aveau pămînt prea puțin și în sfîrșit proletariatul agricol. Dar, remarcău ei, fiecare categorie poate exista într-o proporție mai mare sau mai mică potrivit structurii agrare: „acestea — spunea însă V. Madgearu — sînt numai etape de tranziție și trepte” spre organizarea dreptului de proprietate, de muncă; tipul dominant va fi țăranul independent care-și muncește cu familia lotul propriu de pămînt”²⁹.

Cu alte cuvinte, ideologii țărănismului nu sesizau faptul că extinderea relațiilor capitaliste la sate, nu duceau la simplificarea antagonismelor, la omogenizarea clasei țărănești, ci din contră ele adînceau și mai mult procesul de diferențiere a țărănimii, și determinau ascuțirea contradicțiilor de clasă. Încercînd să găsească un element de continuitate și de solidaritate a țărănimii, ei căutau să facă din muncă o trăsătură generală și chiar distinctă, o caracteristică a țărănimii, care o opune celorlalte categorii, constituind elementul care o unește și o face pivotul noii dezvoltări sociale.

Deși programul și doctrina țărănistă aveau pentru condițiile de atunci ale României, o semnificație progresistă, prin revendicările cu caracter burghezodemocratic destul de largi, totuși ideea că țărănimea era o clasă unitară, omogenă care trebuie să aibă un partid unic, opus celorlalte partide politice, inclusiv partidului revoluționar al clasei muncitoare, ascundea țărănimii muncitoare faptul că ea era supusă exploatării de către moșierime și chiaburime, ceea ce

²⁷ Vezi I. Mihalache, *Partidul țărănesc*, București, 1914, p. 7.

²⁸ Vezi *Studii*, vol. III, 1966, p. 454.

²⁹ V. Madgearu, *Doctrina țărănistă*, București, 1923, p. 23. Așa după cum o să vedem, ei susțineau că prin cooperatie se realizează o solidaritate deplină între masele țărănești.

frîna lupta ei împotriva exploatării, împingea masele la remorca burgheziei sătești, împiedica realizarea alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare.

Pornind de la faptul că Partidul țărănesc trebuie să reprezinte interesele micii burghezii rurale și orășenești, liderii săi considerau că viața economică trebuie să se bazeze pe dezvoltarea micii proprietăți și a cooperației, pe dezvoltarea băncilor populare ca instrumente de rezistență împotriva capitalului bancar, care ar cuprinde și comerțul de la sate și orașe. Pe această bază ideologiei țărănismului au încercat să fundamenteze teoretic programul agrar al partidului.

Prezentându-se a fi sau a deveni exponent integral și exclusiv al intereselor țărănimii, Partidul țărănesc a considerat problema agrară, baza programului său politic.

Doctrina țărănistă, expusă în programul agrar al partidului pornea de la două teze de bază, și anume: evoluția „naturală” a proprietății agricole urmează o linie opusă procesului de concentrare și centralizare, care caracterizează industria capitalistă și de aici deduceau teza înlocuirii marii proprietăți cu mica proprietate și a doua, că în condițiile micii proprietăți țărănești exploatarea capitalistă poate fi evitată total prin intermediul cooperației.

Referindu-se la prima teză, V. Madgearu — afirma că „evoluția în agricultură, duce cu o forță elementară către biruința proprietății mici ca formă superioară de producție agricolă, contrară evoluției industriale și a celorlalte ramuri de activitate economică”³⁰, iar I. Mihalache spunea: „în evoluția proprietății agricole se petrece un fenomen contrar celui observat în evoluția industrială: în loc ca cele mici să se concentreze în proprietăți mari, cele mari se fărâmițează în mici, dar pe cale lentă”³¹.

Așadar, prima problemă la care trebuie să răspundă programul agrar al Partidului țărănesc — ca și al celorlalte partide —, în condițiile în care rezolvarea problemei agrare era la ordinea zilei, era aceea a repartiției proprietății funciare. Teza țărănistă privind transformarea marii proprietăți în mica proprietate — cu toate limitele ei — reflecta totuși o cerință economică și socială reală a stadiului de dezvoltare a societății românești din acea vreme, una din cerințele fundamentale ale țărănimii muncitoare — improprietărirea. Acest fapt este reflectat în perioada de care ne ocupăm în logica de bază după care concepea Partidul țărănesc să rezolve problema proprietății funciare, aceea a transformării integrale a marii proprietăți în mică proprietate, bazată pe muncă. „Ceea ce înțelegem noi — spune I. Mihalache — prin o mică proprietate, este acea întindere de pământ cultivabil potrivit capacității de muncă a plugarului și a familiei sale”³².

Setea de pământ a țărănimii, pentru care s-a ridicat la luptă veacuri de-a rîndul, pentru care a plătit tributul de sînge în războiul de independență, în marile răcoale din 1907, în lupta pentru desăvîrșirea statului național unitar

³⁰ V. Madgearu, *Doctrina țărănistă*, București, 1923, p. 15.

³¹ I. Mihalache, *Noul regim agrar*, București, 1925, p. 5.

³² I. Mihalache, *op. cit.*, p. 6.

român, a fost preluată de Partidul țărănesc și folosită în scopuri politicianiste. Încă în programul anunțat la constituire (5 decembrie 1918), Partidul țărănesc arăta că va face ca „toate moșiile să intre în mâinile țăranilor care le muncesc, la prețuri care să le înlesnească înstărire lor”³³.

Ideea menținerii micii proprietăți în condițiile capitalismului, pe care o susțineau ideologii Partidului țărănesc, urmărea pe lângă scopurile politice (lărgirea bazei sale de masă și menținerea influenței asupra alegătorilor) și dorința acestora de a ascunde diferențierea socială ce există în rindurile țăranimii, dorința lor de a avea o țăranime conservatoare, de a elimina de la sate existența proletariatului agricol, care constituia partea cea mai avansată a țăranimii și cea mai ușor de atras în lupta revoluționară dusă de clasa muncitoare împotriva exploatării, pentru făurirea unei noi orânduiri sociale — orînduirea socialistă. Semnificativ în acest sens sînt cele spuse de I. Mihalache: „Singura formă de proprietate, care, pe de o parte, nu provoca conflicte sociale, iar, pe de altă parte, asigură maximum de producție, este mica proprietate. Pe aceasta construiește partidul țărănesc edificiul agrar al noii producțiuni”³⁴.

Principiul transformării marii proprietăți în mica proprietate țărănească își găsește, în perioada anilor 1918—1922, un loc central în programele și activitatea liderilor țăranîști, dusă pentru întocmirea unei legislații agrare.

În „Declarația de principii a partidului țărănesc” se preciza, ca o cerință de bază pentru țăranime: „Înscrierea în constituție a principiului de expropriere fără nici o margine și folosirea exproprierei pentru împrăștierea sătenilor în scopul ca întreg pămîntul țării să ajungă în mîna celor ce-l muncesc”³⁵.

Acest lucru este susținut și în programul din octombrie 1920, iar în proiectul de program din 1921 se spune: „Condiția preliminară a oricărei activități prospere în agricultură, este întocmirea unui regim agrar, călăuzit de ideea că pămîntul trebuie să fie al aceluia care-l muncește”³⁶.

Fără îndoială că acest principiu era destul de avansat pentru etapa de dezvoltare a României și aplicarea lui integrală ar fi dus la transformarea democratică, radicală a raporturilor de proprietate de la sate, la desființarea moșierimii ca clasă. „Din punct de vedere istoric, — scria Ștefan Zeletin — parcelarea totală a marii proprietăți însemna forma cea mai radicală și totodată ultima de lichidare a vechiului regim agrar”³⁷. Apreciind că, de obicei acest eveniment istoric se înfăptuiește prin mișcarea violentă a maselor țărănești, el sublinia că a fost „o mare binecuvîntare pentru țara noastră, că la noi această prefacere s-a putut înfăptui pe cale pașnică”³⁸.

Pentru a defini raportul dintre promisiunile propagandistice și intențiile reale ale nucleului conducător al Partidului țărănesc, privind rezolvarea problemei

³³ Vezi *Actul constitutiv al partidului țărănesc*, „Izbînda”, anul I, nr. 43, din 11/24 decembrie 1918.

³⁴ I. Mihalache, *op. cit.*, p. 17.

³⁵ Vezi „Tara nouă”, anul I, nr. 17, din 3/26 octombrie 1919.

³⁶ „Aurora”, nr. 25 din 21 noiembrie 1921.

³⁷ Ștefan Zeletin, *Burghazia română, originea și rolul ei istoric*, București, 1925, p. 212.

³⁸ *Ibidem*, p. 213.

agrare, precum și poziția și evoluția lui în raport cu celelalte partide politice, considerăm necesar să ne oprim puțin asupra proiectului de lege agrară elaborat de I. Mihalache și prezentat adunării deputaților la începutul lunii martie 1920. Pornind de la faptul că 3/4 din numărul țăranilor au proprietate mai mică de 5 ha³⁹, proiectul prevedea „lărgirea exproprierii și integrarea ei economică prin puțința pe care trebuie să o dea celui împroprietărit de a-și valorifica pământul arabil având și izlaz și păduri”⁴⁰. Plecând de la aceasta, proiectul de lege al Partidului țărănesc prevedea⁴¹:

a) Expropierea pe proprietar a tuturor moșiilor care trec de 100 ha pământ arabil, a proprietarilor care nu au fermă (gospodărie și inventar propriu în măsura a-și munci moșia), iar celor care au fermă li se lasă în măsura dezvoltării acesteia până la 250 ha., în regiunile cu populație densă și 500 ha, în regiunile cu populație rară (regiuni de colonizare).

b) Moșiile arendate pe timp de 10 ani până în 1916 se expropriază în întregime.

c) Proprietățile rămase după expropriere nu vor putea fi arendate decât obștiilor⁴².

Deși proiectul mai prevede și alte excepții (constituirea de loturi până la 50 ha) care favorizau dezvoltarea chiaburimii și deci întărirea bazei de clasă la sate a Partidului țărănesc, totuși, programul agrar al acestui partid mergea mult mai departe decât ale celorlalte partide ale burgheziei și moșierimii române, având un caracter mai democratic, mai avansat, răspunzând în mai mare măsură necesităților obiective și năzuințelor maselor țărești.

Strângînd în jurul său o parte din forțele democratice ale țării, Partidul țărănesc — așa după cum vom vedea — și-a adus un aport substanțial la înfăptuirea reformei agrare care a fost una din cele mai radicale reforme, legisferată după primul război mondial în țările din răsăritul și centrul Europei. Legea reformei agrare, trecînd de la proprietari în mîinile celor 12 milioane de

³⁹ Situația se prezenta astfel:

Cu mai puțin de 2 ha erau 476.649, reprezenta 42% din populația țărească,
între 2—5 ha erau 441.336, reprezenta 39% din populația țărească;
între 5—10 ha erau 101.550, reprezenta 14,3% din populația țărească;
între 10—25 ha erau 42.996, reprezenta 3,8% din populația țărească;
între 25—50 ha erau 5.697, reprezenta 0,5% din populația țărească;
între 50—100 ha erau 1.554, reprezenta 0,1% din populația țărească;
între 100—500 ha erau 2.377, reprezenta 0,2% din populația țărească;
Cu peste 500 ha erau 1.043, reprezenta 0,1% din populația țărească.

Vezi *Almanahul financiar industrial și comercial al României 1918—1919*, p. 60, sau Trancu Iași, *Reforma agrară și electorală*, Iași, 1918.

⁴⁰ *Dezbaterile Adunării Deputaților, sesiunea 1919—1920*, p. 1035 și urm.

⁴¹ Decretul „Duca” din 14 dec. 1918, prevedea ca „exproprierea se face pe trup de moșie, nu pe proprietar”, astfel ca în fiecare trup de moșie se rezerva proprietarului o suprafață de 100 ha. Mai mult, proprietarii care aveau mai multe moșii puteau să-și comaseze părțile ce le rămăneau într-o singură moșie (art. 14) vezi *Dezvoltarea constituțională a statului român*, București, 1957, p. 223.

⁴² *Dezbaterile adunării deputaților, ibidem*.

țărani mai bine de 65% din suprafața cultivabilă a țării⁴³, a ridicat acum o nouă problemă de mare importanță, atât pentru structura economiei agrare, cât și pentru consolidarea României întregite, aceea privitoare la organizarea proprietății și intensificării producției agricole.

În perioada de început a rezolvării problemei agrare, când pe prim plan stătea contradicția dintre țăranime și moșierime, iar diferențierea socială a satului era mai puțin pronunțată, sistemul teoretic al „doctrinei țăraniste” înfățișa Partidul țăranesc ca pe un apărător al intereselor întregii țăranime. În cursul aplicării reformei agrare și mai ales ulterior, când procesul diferențierii sociale la sate se intensifica, întărindu-se pozițiile economice și politice ale burgheziei sătești, liderii partidului vor căuta să revizuiască doctrina țăranistă privind „satul omogen”, fără contradicții, „uniformitatea socială bazată pe proprietate de muncă”, „înghițirea proletariatului agricol” de așa numitele industrii țăranesti etc., în sensul evoluției ei spre interesele burgheziei rurale.

În acest scop își fac loc tot mai mult teze privind „dispariția proprietății pitice”, „selecționarea bunilor cultivatori”, circulația pământului” etc., ceea ce reflecta clar o orientare spre sprijinirea „vîrfurilor satelor”.

Iată ce se spunea în raportul cu privire la reforma agrară: „Desăvîrșind fărîmițarea marii proprietăți, va trebui ca legiuirile viitoare să aibă în vedere selecționarea bunilor cultivatori și atunci când se va face o justă selecționare, legea să dea voie ca unii țărani să cumpere mai mult pământ”⁴⁴. I. Mihalache scria: „În programul agrar al partidului țăranesc se vor lua măsuri care să înlesnească dispariția proprietății pitice, se va lăsa libertatea circulației pământului dat țăranilor în scopul selecționării naturale a plugarilor sănătoși”⁴⁵. O altă idee de bază a „doctrinei țăraniste”, care se va dezvolta mai târziu, era aceea referitoare la faptul că, întrucît în condițiile micii proprietăți țăranesti exploatarea capitalistă se realizează în forme și prin canale diferite de cea din industrie, este posibilă evitarea completă a acestei exploatare prin intermediul cooperației.

Lozincă cooperației la sate, limitată la cooperația de aprovizionare, desfacere, credit, asigurare mutuală etc. era o metodă capitalistă de soluționare a unor probleme reale ale țăranimii, de apărare a unor interese economice ale ei.

Încercînd să ofere o a treia cale de dezvoltare a României „între socialism și capitalism”, tezele privind cooperația au devenit cheia de boltă în doctrina țăranistă. „Între cele două sisteme economice, cel capitalist și cel socialist, ca extreme — spunea un fruntaș țăranist — necesitățile sociale au creat și au făcut să se dezvolte chiar în sinul societății burgheze sistemul cooperatist, un sistem pus pe alte baze cu totul noi”⁴⁶.

Ideologii țăranisti susțineau că organizarea producției în regimul micii proprietăți se bazează pe „obligățiunea sau datoria cultivatorului de a munci lotul, pe cooperație, pe educație și pe organizarea desfacerii produselor”⁴⁷.

⁴³ Constantin C. Damian, *Reforma agrară din 1918—1921*, București, 1928, p. 31.

⁴⁴ „Aurora” nr. 331, din 30 noiembrie, 1922, p. 2.

⁴⁵ Ion Mihalache, *op. cit.*, p. 29.

⁴⁶ Monitorul Oficial, „Adunarea deputaților”, nr. 19/1923, p. 274.

⁴⁷ Vezi I. Mihalache, *Noul regim agrar*, București, 1925, p. 11.

„Creșterea condițiilor pentru ridicarea producției naționale și a agriculturii țărănești — spunea V. Madgearu — se face prin credit, cooperatie și școală”⁴⁸.

Dintre ele însă, cooperatia era considerată instrumentul specific de organizare a producției agricole bazată pe mica proprietate, de emancipare reală a micului producător, față de exploatarea capitalistă, a trusturilor bancare și a intermediarilor în genere. Acest mod de organizare și sporire a producției, cooperatia trebuie să-l rezolve prin: procurarea de capital și organizarea creditului necesar, prin procurarea directă, de la fabrici, a articolelor importante necesare producției agricole, prin crearea de industrii, cooperative cu caracter agricol și prin organizarea și raționalizarea culturilor agricole⁴⁹. În același timp, prin comparație, conducătorii țărăniști urmăreau, pe lângă latura economică, și latura politică și socială a ei, adică așa cum spunea I. Mihalache, „o țărănime liberă economiceste, devine liberă și politiceste... cu alte cuvinte are mijlocul prin numărul și rolul ei, să devină clasă stăpânitoare”⁵⁰.

Enunțând câteva idei de bază ale doctrinei țărăniste privind cooperatia, trebuie să precizăm că, frământările pentru găsirea celei de-a treia căi de dezvoltare a statului țărănist se vor afirma și largi mai mult în timpul și după criza economică din anii 1929—1933.

Mișcarea cooperatistă, apărută la sfârșitul secolului trecut, ca un mijloc de ridicare economică, culturală și politică a țărănimii, era dominată și dirijată, în perioada anilor 1918—1922, de interesele burgheziei liberale. Legând cooperatia de Casa Centrală, aflată în mîna statului, și căutînd să înlăture din conducerea ei elementele aparținînd burgheziei sătești, intrate în marea lor majoritate în Partidul țărănesc, guvernarea liberală a transformat cooperatia într-o anexă a intereselor ei. Legarea creditului Casei Centrale de bunăvoința exclusivă a Băncii Naționale — citadelă a trustului bancar liberal, însemna în realitate rămînerea cooperatiei la discreția „băncilor capitaliste”. Așa, de exemplu, în această perioadă „băncile capitaliste au primit credit de peste 12 miliarde lei, pe cînd întreaga cooperatie din România, reprezentînd 14 milioane de țărani, abia a primit 500 milioane lei”⁵¹.

Scoateră cooperatiei de sub influența liberală, organizarea ei pe o bază autonomă, opusă interesului marelui capital, a fost, în primii ani după război mobilul luptei teoretice și practice a conducătorilor Partidului țărănesc. „Atîta vreme cît țărănimea nu are în mînă această armă economică (cooperatie — n.n.) — arăta I. Mihalache — ea rămîne învinsă economiceste și slabă politiceste”⁵². Analiza destul de succintă a ideilor țărăniste privind organizarea cooperatiei ne duce la concluzia că aceștia trebuia să slujească, în primul rînd, intereselor burgheziei sătești și ale micii burghezii orășenești,

⁴⁸ Viril Madgearu, *Agrarism, capitalism*, București, 1936, p. 101.

⁴⁹ Vezi I. Mihalache, *op. cit.*, p. 14.

⁵⁰ *Ibidem*, p. 16.

⁵¹ Șt. Popescu Filuța, *Tragedia țărănismului*, Ploiești, 1934, p. 70; vezi și I. Mihalache, *op. cit.*, p. 18.

⁵² I. Mihalache, *op. cit.*, p. 19.

adică ale elementelor care formau baza socială a Partidului țărănesc, să le unească și solidarizeze în lupta împotriva mării burghezii financiare și, în al doilea rând, constituia un antidot al revendicărilor socialiste la sate, al modului în care socialiștii și comuniștii concepeau rezolvarea problemei agrare. Cu toate aspectele ei negative, cu tot învelișul demagogic pe care îl îmbracă uneori, ideea cooperăției, fără a constitui un mijloc universal de eliberare a țărănimii de exploatarea capitalistă — așa cum susțineau doctrinarii ei —, putea fi totuși o cale de luptă pentru soluționarea unor probleme reale ale țărănimii, pentru apărarea intereselor sale economice și politice.

Unele dintre laturile cele mai contradictorii ale doctrinei țărăniste, care au generat frământări și curente opuse atât în rândurile ideologilor Partidului țărănesc, cât și în sociologia românească din perioada interbelică, au fost acelea ale poziției Partidului țărănesc față de industrializarea României, ale raportului dintre agricultură și industrie, ale căilor și metodelor de înfăptuire a ei.

Deși aceste teze, destul de controversate, vor căpăta o pondere și o formulare mai precisă în anii ce vor urma, totuși și în perioada de care ne ocupăm problemele social-economice și politice care trebuiau să decidă calea dezvoltării statului național unitar român, structura socială a țării, poziția partidului față de celelalte partide și grupări politice burgheze, atât din Vechiul Regat cât și din celelalte provincii, au determinat pe liderii Partidului țărănesc să-și formuleze, încă de acum, deși destul de vag, puncte de vedere privitor la rezolvarea acestor probleme.

Pornind de la teza că România rămîne și în noile sale granițe „un stat agrar industrial”⁵³ în care populația rurală va alcătui mai mult de trei pături din totalul populației, iar sursa principală și națională⁵⁴ de venit este agricultura, reprezentanții țărănismului au promovat ideea ridicării social-economice a țării prin intensificarea agriculturii și printr-o oarecare industrializare, fiind adepții statului agraro-industrial. De altfel, încă înainte de primul război mondial, V. Madgearu făcea constatarea că „cele mai viabile sînt statele agraro-industriale” și preciza că „teza prin care se susține că țara noastră este „eminamente agricolă” nu se mai potrivește astăzi cu realitatea”⁵⁵.

Deși prin cooperăție liderii țărăniști încercau să „depășească” capitalismul, dar să facă și socialismul „de prisos”, ei nu erau împotriva oricărei fel de industrializare. Prin teoria statului agraro-industrial ei încercau de fapt să subordoneze agriculturii dezvoltarea industriei. I. Mihalache, de exemplu, scria: „Industria este o necesitate din însuși punctul de vedere al interesului noului regim agrar: pentru absorbirea și utilizarea brațelor ce. prisosesc agriculturii. Dar, Partidul țărănesc concepe însă altfel de industrie decît

⁵³ „Țara Nouă”, anul I, nr. 17 din 26/13 oct. 1919.

⁵⁴ Virgil Madgearu socotea că celelalte surse de venit — bogățiile naturale — se găseau în bună parte în mâinile capitaliștilor străini încă din prima fază a dezvoltării capitalismului industrial din România (*Politica partidului național-țărănesc*, București, 1932, p. 31).

⁵⁵ V. Madgearu, *Ocotirea muncitorilor în România*, București, 1915, p. 3.

aceea artificială și parazitară creată pe contul statului pentru partizanii politiciii”⁵⁶.

De fapt mulți dintre fruntașii țărăniști se declarau în primul rînd ca adepți ai dezvoltării unei industrii de prelucrare a produselor agricole (fabrici de conserve, mori, brutării, fabrici de brînzeturi, uscătorii de fructe, topitorii de cîneapă etc.) care trebuia să rezolve șomajul agricol, în special a celui sezonier, și să „scoată țărănimea de sub influența speculei”⁵⁷.

Alții însă nu limitau procesul industrializării numai la prelucrarea produselor agricole, a industriei casnice sau a meseriilor, deci la mica industrie. V. Madgearu, de pildă, spunea: „Nu văd nici un dezacord între dezvoltarea agriculturii țărănești și a întreprinderilor industriale mari, ci din contră, între ele există o întregire reciprocă”⁵⁸. Aceștia condamnau însă întreținerea din bugetul statului a unei industrii parazitare, artificiale, bugetivă — cum o denuneau ei — susținînd ideea unei „industrii normale, sănătoase, care găsește condiții de existență prielnice în țară: brațe de muncă și materii prime”⁵⁹.

Declarînd o parte a industriei românești „parazitară”, „antinațională”, „o afacere pur burgheză” etc. și militînd pentru o anumită industrializare, ca un mijloc de absorbire a surplusului de brațe și de ridicare a satelor, doctrinarii țărănismului urmăreau să satisfacă în primul rînd interesele burgheziei satești și ale elementelor orășenești legate de ei și în același timp să lovească în partidul liberal ca exponent al burgheziei industriale, comerciale și bancare. Așa se explică de ce în programele Partidului țărănesc din această vreme își face loc tot mai des ideea „socializării” pădurilor, minelor, carierelor, petrolului, etatizarea Băncii Naționale etc.⁶⁰, revendicări destul de radicale, menite să lovească în pozițiile marelui capital.

În acest scop, după ce arăta că țărănimea este direct interesată în încurajarea și propășirea unei puternice industrii naționale, V. Madgearu sublinia că „țărănimea sprijinea socializarea oricărei ramuri de producție, care este sau tinde a deveni un monopol privat, în special a izvoarelor de energie (petrol, cărbune, gaze naturale, lemn și a industriilor de bază). Monopolul privat trebuie înlocuit prin monopolul de stat, cu caracter de socializare. Tot asemenea se va proceda și cu industriile de bază, ca de pildă cu industria fierului”⁶¹.

Susținînd teza industrializării țării în limitele concepției lor de subordonare a industriei de către agricultură, ideologii țărănismului nu negau că avem nevoie și loc pentru industrie, dar numai pentru o anumită industrie și o politică industrială care să satisfacă, în primul rînd, interesele elementelor care formau baza socială și de clasă a Partidului țărănesc. Nici chiar mai tîrziu, cînd ideea

⁵⁶ I. Mihalache, *Noul regim agrar*, București, 1925, p. 25.

⁵⁷ V. Madgearu, *Țărănismul*, București, 1921, p. 24.

⁵⁸ V. Madgearu, *Doctrina țărănistă*, București, 1923, p. 51.

⁵⁹ Ion Mihalache, *op. cit.*, p. 26.

⁶⁰ Vezi „Țara Nouă”, anul II, nr. 193 din 2 oct. 1920. „La Congresul din 1921 liderii țărăniști au scos punctele referitoare la etatizarea subsolului și pădurilor, introducînd în schimb cererea de a se apela la împrumuturi externe, conturîndu-se de pe acum poziția lor de adepți ai politicii porților deschise”. Vezi proiectul de program al partidului țărănesc din România, 1921, p. 42.

⁶¹ V. Madgearu, *Țărănismul*, București, 1923, p. 25 și 57.

statului țărănesc căpătase o largă circulație, liderii țărănismului nu negau necesitatea dezvoltării unor ramuri industriale. „Noi nu afirmăm — spunea unul dintre ei — că România este o țară eminentemente agricolă, deoarece susținem însemnătatea pe care o au pentru economia națională: industria petrolului, a lemnului și a altor citorva ramuri industriale. O bună folosire a producției agricole cere, în oarecare măsură, industrializarea. De asemenea, zăcămintele de petrol și toate materiile prime cer o industrializare cât mai activă și mai largă”⁶².

Pornind de la faptul că baza existenței statului este economia națională, în a cărei pondere rolul hotărîtor revine agriculturii, ca singura sursă principală de creare a capitalismului național, ideologii țărănismului vedeau în orientarea țărilor agrare spre industrializare, o tendință de a-și asigura independența economică și politică. „Singura industrie pentru care merită să facem sacrificii bugetare — spunea I. Mihalache — este industria legată de apărarea țării”⁶³, iar V. Madgearu scria mai târziu: „Pierderea independenței economice este numai preludiul a celei politice”⁶⁴.

Deși, în esență, doctrina țărănistă vedea just ideea interacțiunii dintre industrie și agricultură, aceasta era umbrită de încercarea susținătorilor ei de a inversa raporturile dintre ele, împotriva procesului obiectiv de dezvoltare socială și istorică a țării noastre.

Acestea sînt numai cîteva din principalele aspecte ale doctrinei țărăniste, privind poziția lor față de dezvoltarea industrială a României, care după cum am văzut, îmbrăca un aspect destul de neomogen și contradictoriu încă de la geneza ei. Încercînd să fundamenteze concepția unui capitalism „democratizat”, „îmbunătățit”, „corijat”, în care agricultura are rolul viorii întîi, liderii Partidului țărănist încercau, de fapt, să satisfacă interesele economice și politice ale elementelor destul de eterogene care se găseau sub influența directă a partidului și să atragă și alte forțe sociale sub steagul lor de luptă.

Situîndu-se pe o linie care nu corespundea procesului obiectiv de dezvoltare capitalistă a țării, ideologii țărănismului, în rîndul cărora se înregimentează și elemente care doreau în mod sincer ridicarea materială și culturală a țărănimii, au provocat prin poziția lor o serie de confuzii în rîndul maselor țărănești și ale micii burghezii orășenești, întîrziînd procesul de grupare a lor sub steagul de luptă al clasei muncitoare condusă de P.C.R.

În același timp, precizăm faptul că tezele de bază ale doctrinei țărăniste privind lupta de clasă, industrializarea, socializarea etc., elaborate în primii ani postbelici, precum și afișarea dorinței lor de a colabora cu Partidul socialist pentru îndeplinirea unor obiective imediate ca: dreptul de grevă, recunoașterea asociațiilor profesionale ale proletariatului etc., purtau pe lîngă aspectul politic și demagogic al lărgirii bazei electorale, aparența directă a influenței pe care o exercita asupra conducătorilor Partidului țărănesc programul de luptă revoluționară al clasei muncitoare. Apreciînd acest fapt, V. Madgearu nota: „Dez-

⁶² Ernest Ene, *Spre statul țărănesc*, București, 1932, p. 11.

⁶³ Ion Mihalache, *op. cit.*, p. 25.

⁶⁴ V. Madgearu, *Independența economică*, nr. 4—6, 1938, p. 13.

voltarea normală a raporturilor sociale nu se va asigura fără o politică muncitorească conștientă”⁶⁵. Dar, prin această politică muncitorească „conștientă”, liderii țăranismului înțelegeau de fapt o politică „reformistă”, de reglementare juridică a raporturilor dintre capital și muncă în cadrul statului burghez. „Punctul de plecare al unei politici muncitorești — spunea V. Madgearu — trebuie să fie recunoașterea sinceră a asociațiilor profesionale, înlocuirea definitivă a politicii de constrângere prin forța armată, printr-o acțiune sistematică de conciliere și arbitraj între capital și muncă”⁶⁶.

Afișînd dorința de colaborare cu Partidul socialist, principalii exponenți ai țăranismului aveau în vedere socialismul reformist, care trebuia să-și reducă programul de luptă numai la revendicări economice și imediate ale proletariatului, problemele țăranimii urmînd să fie rezolvate exclusiv de Partidul țăranesc. Cu alte cuvinte, așa cum preciza I. Mihalache, „în fața aceluiași „inamic”, țăranii și muncitorii trebuie să se ajute reciproc”⁶⁷, iar V. Madgearu arată că: „atitudinea țăranismului față de industrie, față de socializare, precum și concepția generală politică . . . demonstrează că nimic nu poate zădărnici o cooperare politică între aceste două categorii sociale”⁶⁸. Exprîmînd punctul de vedere al elementelor care formau baza sa politică, exponenții țăranismului încercau să pună semnul egalității, sau de multe ori să subordoneze interesele clasei muncitoare celor ale țăranimii încercînd prin aceasta să împiedice înfăptuirea alianței dintre clasa muncitoare și țăranimea muncitoare, să îndepărteze țăranimea muncitoare de lupta revoluționară a proletariatului.

În prima etapă a activității, Partidul țăranesc, apărînd ca un partid al țăranimii și al micii burghezii orășenești, a expus în programele sale o serie de revendicări democratice destul de avansate și pentru muncitori, prin care încerca de fapt să creeze iluzia că reprezintă interesele „întregii lumi muncitoare”⁶⁹, pe care o conduce în lupta împotriva burgheziei financiare pe un drum cu totul nou, menit să evite atît capitalismul cît și socialismul. În cuvîntări și programele partidului, liderii țăranîști includeau teza prin care se declarau adepți ai înlocuirii definitive a politicii de constrângere a muncitorilor prin forța armată, pentru recunoașterea asociațiilor profesionale, dreptul la grevă, rezolvarea unui sistem de măsuri de politică socială: ocrotirea muncii minorilor și femeilor, ziua de 8 ore, repaus duminical, igiena și siguranța muncii, asigurarea muncitorilor etc. De asemenea, se declarau pentru rezolvarea colectivă a contractelor de muncă cu colaborarea sindicatelor și comisiilor muncitorești, introducerea minimului de salariu, mai ales pentru industriile în care lucrătorii sînt dezorganizați etc.⁷⁰. Aceste prevederi, destul de avansate, privind problemele muncitorești, cît și alte asemenea revendicări, reflectau, pe lîngă aspectele arătate mai sus, și poziția economică pe care o ocupa Par-

⁶⁵ V. Madgearu, *Țăranismul*, București, 1923, p. 66.

⁶⁶ *Ibidem*, p. 68.

⁶⁷ Ion Mihalache, *op. cit.*, p. 26.

⁶⁸ V. Madgearu, *op. cit.*, p. 57.

⁶⁹ „Țara Nouă”, anul I, nr. 17 din 26/13 oct. 1919.

⁷⁰ Vezi „Țara Nouă”, anul II din 2 oct. 1920 și „Aurora”, din 20—21 nov. 1921. *Proiectul de program al partidului țăranesc din România*, București, 1921, p. 13. V. Madgearu, *Țăranismul*, București, 1923, p. 66.

tidul țărănesc în cadrul statului burghezo-moșieresc. Îndeplinirea acestor puncte programatice nu leza direct pozițiile economice și politice ale frunțașilor Partidului țărănesc, ci, din contră, asigura acestuia o premisă pentru lărgirea bazei lui de masă în lupta pentru subminarea pozițiilor marii burghezii și ale moșierimii.

Analiza citorva dintre tezele de bază ale doctrinei țărănești privind lupta de clasă, problema agrară, cooperația, industrializarea țării, problemele muncitorești etc. ne duce la concluzia că deși în această perioadă de început ea prezenta o serie de laturi contradictorii, de căutări, de tendințe dintre cele mai variate, exprima în esență poziția economică, politică și ideologică a burgheziei sătești, a unei părți a burgheziei mijlocii și a micii burghezii orășenești, care în această perioadă formau nucleul principal al Partidului țărănesc.

Întreaga doctrină țărănistă era străbătută de ideea găsirii unor căi și mijloace de soluționare a problemelor economice și social-politice care să ducă la consolidarea acestor elemente. De aici, încercările lor de a fundamenta din punct de vedere teoretic o cale de mijloc care să ducă, pe de o parte, la subminarea pozițiilor marii burghezii și moșierimi, iar pe de altă parte, să împiedice masele țărănești de a înfăptui programul revoluționar al clasei muncitoare și al partidului ei marxist-leninist — de făurire a unei noi orânduiri sociale, lipsite de exploatare, orînduirea socialistă.

Afișarea unor programe de reforme democratice, uneori destul de vagi și incorecte, exprima, pe de o parte, încercări de a satisface interesele bazei sociale destul de eterogene a Partidului țărănesc, care, așa cum am văzut oscila între elemente ale țărănimii și muncitorimii ajungînd pînă la vîrfuri ale burgheziei financiare și agrare, iar pe de altă, tendința lor de a capta prin aceste programe energia maselor muncitoare, cu ajutorul cărora să facă presiuni asupra celorlalte grupări politice ale burgheziei, pentru a ajunge în timp cît mai scurt la conducerea țării. În fond, esența doctrinei și a programelor electorale ale Partidului țărănesc, manevrele politice ale liderilor, întreaga lor activitate se reducea la găsirea celui mai scurt drum către putere.

Folosindu-se de conjunctura internă și internațională creată imediat după război, folosind frămîntările și starea de nemulțumire generală a maselor populare, conducătorii țărăniști au deschis în preajma alegerilor din noiembrie 1919 o campanie asiduă împotriva vechilor partide politice, în special a Partidului liberal, fluturînd în mod demagogic lozinci ca cele referitoare la lupta de clasă, deplină egalitate în drepturi a țărănimii și muncitorimii, înfăptuirea unor reforme, unele dintre ele radicale ⁷¹.

În rapoartele trimise Ministerului de Interne de către organele locale, erau semnalate acțiunile intense desfășurate de Partidul țărănesc pe întreg cuprinsul țării pentru atragerea maselor de partea lor. Astfel, prefectul de Tulcea raporta că I. Mihalache „... propaga în mod fățiș și în cuvinte de o violență netăgăduită lupta de clasă, împreună cu un întreg cortegiu de idei, care, cred că nu trebuie să formeze crezul politic al unui partid țărănesc, dar nici chiar al bolșevismului celui mai pur” ⁷². Același lucru îl semnalau unitățile de jandarmi

⁷¹ Vezi „Țara Nouă”, anul I, nr. 14 și 17 din 13 și 28 octombrie 1919.

⁷² Arh. st. București, Arh. istorică centrală, fond M.A.I., dosar nr. 105, fila 9.

din compania Olt care raportau că: „învățătorii țărăniști facă o intensă propagandă pentru împărțirea moșiilor proprietarilor la țărani în mod gratuit, desființarea jandarmeriei etc.”⁷³

Caracterul demagogic al activității liderilor Partidului țărănesc rezultă și din raportul prefectului de Vaslui în care semnala că deputatul țărănist Ion Tiron „proprietar de felul său, fost liberal, azi țărănist, a făgăduit alegătorilor exproprierea totală și gratuită, după ce domnia sa și-a vîndut pămîntul la locuitori cu aproape 6 000 lei falcea”⁷⁴. Pe bună dreptate, N. Iorga remarcă în 1921 că „un partid țărănesc cere o conștiință țărănească. Aceasta se va realiza atunci cînd partidul țărănesc va fi al țăranilor, pentru ei, iar nu al țăranilor pentru noi”⁷⁵.

În scopul de a-și asigura succesul în alegeri, pe lîngă lozincile demagogice pe care le lansau, liderii Partidului țărănesc acționau și pe linia înțelegerii cu toate partidele și grupările politice, care se declarau împotriva liberalilor și conservatorilor. Așa de exemplu la consfătuirea ținută la București, în preajma alegerilor, la care au participat și reprezentanți județeni ai Partidului naționalist-democrat de sub conducerea lui N. Iorga, s-a stabilit că Partidul țărănesc va întări legăturile cu partidul naționalist, fără nici o condiție, în lupta împotriva ciocoilor. În același timp, se sublinia că, acolo unde va fi nevoie, el se poate întovărăși și cu oamenii lui Averescu, care nu sînt ciocoi, dar nu va face nici o alianță cu partidele liberal și conservator⁷⁶. Acest fapt reflectă, pe de o parte, eforturile liderilor țărăniști de a grupa sub influența lor o parte a forțelor democratice în lupta împotriva vechilor partide politice ale burgheziei și moșierimii române, iar, pe de altă parte, interesul electoral, care, de multe ori, îi făcea să renunțe la principiile programatice și doctrinare înscrise în programul Partidului țărănesc. Ziarul *Patria*, sesizînd acest aspect, scria în 1919: „cu sușuri și coborișuri, cu înaintări și retrageri, partidul țărănesc se instalează încet-încet pe piață, avînd în toate partidele cite ceva, dar fiind în același timp în contra tuturor”⁷⁷.

Aceasta era în linii mari situația Partidului țărănesc în preajma alegerilor parlamentare din noiembrie 1919, la care Partidul țărănesc n-a reușit, nici din punct de vedere organizatoric (existau partide țărăniști în vechea Românie și în unele provincii) și nici din punct de vedere doctrinar să prezinte un program comun unitar de revindicări, care să satisfacă interesele generale ale tuturor celor ce muncesc, îndeosebi ale țărănimii în noul cadru al statului unitar român.

Cu toate acestea, ca rezultat al neîncrederii maselor în vechile partide, ca și a activității demagogice desfășurate de liderii țărăniști, primele alegeri pentru parlament, desfășurate pe baza votului obștesc, au adus Partidului țărănesc: 3.608.888 voturi, ceea ce reprezenta 46,30% din numărul total al voturilor și 130 de mandate⁷⁸.

⁷³ Arh. st. București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar nr. 30/1919, fila 105.

⁷⁴ *Ibidem*, fond M.A.I., dosar nr. 87/1919, fila 15.

⁷⁵ „Neamul românesc”, an XVI, nr. 271, din 26 noiembrie 1921.

⁷⁶ Vezi „Țara Nouă”, an I, nr. 13 din 14 septembrie 1919.

⁷⁷ „Patria”, an I, nr. 145 din 16 septembrie 1919.

⁷⁸ Vezi M. Ivan, *Evoluția partidelor noastre politice 1919—1932*, Sibiu, 1934.

Dacă avem în vedere faptul că și în alegerile din 1920 și 1922, Partidul țărănesc a obținut 13,47⁰/₀ din voturi și 44 de mandate, respectiv 19,42⁰/₀ și 40 mandate ⁷⁹, majoritatea acestora în vechiul Regat, ajungem la concluzia că în această parte a țării el era cel mai puternic partid de opoziție. În același timp, analiza statisticilor electorale din această perioadă, ne indică gradul de organizare a acestuia, influența pe care o exercita asupra maselor în diferite provincii, în comparație cu celelalte partide politice. Acest succes electoral a permis Partidului țărănesc să participe — alături de alte partide coalizate în Blocul parlamentar — la prima guvernare a statului român unitar alcătuit în faza sufragiului universal.

De fapt, guvernarea de aproape patru luni a Blocului parlamentar — în care Partidul țărănesc a avut un rol destul de important prin prezentarea proiectului de reformă agrară, de desființarea jandarmeriei, a legii chiriiilor etc. — a însemnat o confruntare directă a noilor grupări politice cu vederi mai democratice și vechile partide politice care urmăreau să păstreze și să lărgască în România pozițiile burgheziei și moșierimii române. Este adevărat că alcătuirea Blocului parlamentar, din fracțiunile politice ale diferitelor provincii, între care nu exista o tradiție de luptă comună și cu atât mai puțin o afinitate de idei și programe politice, cu ideologii și doctrine deosebite, a dat naștere la multe disensiuni și controverse, care, în cele din urmă, au înlesnit manevrele opoziției dirijată de liberali, pentru înlăturarea guvernului.

La 13 martie 1920 se instaurează un nou guvern, în fruntea căruia se găsea generalul Averescu. Aducerea lui la putere a fost determinată de spaima creată în sînul claselor dominante de lupta revoluționară a clasei muncitoare, de frica revoluției. „În martie 1920 — scria C. Argetoianu — pericolul comunist amenința însăși existența statului; pentru a judeca starea de îngrijorare a oamenilor în acel moment, e destul să reamintesc că Brătianu, care de obicei își lua toate răspunderile de a guverna, a recurs la Averescu, singurul în stare, prin popularitatea lui și prin autoritatea de care se bucură, în armată, să facă față pericolului” ⁸⁰.

În 16 martie 1920 s-a constituit din Partidul țărănesc, Partidul naționalist-democrat al lui N. Iorga și gruparea independentă a dr. Lupu, „Federația democrației naționale”, în frunte cu Iorga ⁸¹, în care fiecare partid își păstra organizația proprie, iar programul era comun — programul blocului parlamentar ⁸².

Deși aceste partide afixau un program comun în cadrul Federației, ele se prezentau ca grupări distincte prin originea lor, prin baza socială și concepția lor politică. Într-un interviu din 21 martie 1920 I. Mihalache spunea: „Partidul țărănesc român, partid de clasă își va duce mai departe această luptă cît timp va dura procesul de lichidare a vechii oligarhii agrare, politice și financiare” ⁸³, fapt ce-l face pe N. Iorga să afirme că I. Mihalache „face greutăți Federației, vorbind de necesitatea partidului de clasă” ⁸⁴.

⁷⁹ *Ibidem*, p. 43.

⁸⁰ Arh. C.C. al P.C.R.: C. Argetoianu, *Memorii*, p. 128.

⁸¹ Vezi „Țara Nouă”, an II, nr. 17 din 17 martie 1920.

⁸² *Ibidem*, nr. 42, din 21 martie 1920.

⁸³ *Ibidem*, an II, nr. 42, din 21 martie 1920.

⁸⁴ N. Iorga, *Memorii*, vol. II, p. 370.

Gruparea acestor partide în Federație constituia o încercare de a răsturna guvernul Averescu. N. Iorga relatează, mai târziu, că „singura dorință a participanților la Federație era aceea de a pune mâna pe putere, indiferent de condițiile de moment în care intrau”⁸⁵.

Speculând, în timpul campaniei electorale din 1920, întregul cortegiu de greutate și neajunsuri ale maselor și în primul rând întârzierea aplicării dispozițiilor de reformă agrară, Partidul țărănesc, care prin programul și doctrina sa se situa la stînga „Federației”, a pornit o campanie deschisă împotriva Partidului poporului a lui Averescu și a coaliției strînse în jurul lui. Numeroase sînt documentele care atestau și de astă dată intensificarea activității acestui partid pentru atragerea maselor de partea sa. Într-un raport al Prefecturii Olt, de exemplu, se spunea că „propaganda foștilor parlamentari țărăniști este cît se poate de dăunătoare ordinii și liniștii publice. Aceștia au atras de partea lor majoritatea învățătorilor și intelectualilor satelor”⁸⁶.

Urmărind satisfacerea revendicărilor economice și politice legate de interesele lor și în primul rând pentru a-și asigura un nou succes electoral, care să-i readucă la guvernarea țării, liderii țărăniști, profitînd de starea revoluționară a maselor, fluturau din nou programe electorale, care în general corespundeau nevoilor maselor populare. Obiectivul principal al luptei lor devenise înfăptuirea imediată și fără plată a reformei agrare, făcîndu-i răspunzători de nerealizarea ei pe actualii guvernanți.

Profitînd de extinderea propagandei socialiste la sate, de influența crescîndă a lozincilor de luptă revoluționară ale Partidului socialist în rîndurile țărănimii, liderii țărăniști, în scopuri demagogice și electorale, s-au declarat adepți ai programului socialist și îndemneau țărănimea la ocuparea cu forța a terenurilor neexpropriate⁸⁷, precum și la alte acțiuni și manifestații deschise împotriva guvernului. Cu toate acestea, dîndu-și seama de influența pe care generalul Averescu o avea în acea vreme la sate, o serie de organizații locale, cereau conducerea Partidului țărănesc să se abțină de la alegeri și să determine în acest sens întregul „Bloc opoziționist”⁸⁸.

Apreciînd însă, că abținerea de la alegeri ar echivala cu desființarea Partidului țărănesc, prin pierderea influenței abia cîștigate asupra unor pături sociale de la sate, liderii Partidului țărănesc, ca de altfel întreaga Federație, au hotărît să participe la alegeri, însă fiecare partid pe liste separate.

Deși alegerile din mai 1920 au dat cîștig de cauză Partidului poporului, care a obținut aproape jumătate din numărul voturilor și al mandatelor, ele au

⁸⁵ N. Iorga, *O viață de om*, București, 1932, vol. III, p. 38.

⁸⁶ Arh. st. București, Arh. istorică centrală, fond M.A.I., dosar 259/1920, fila 2.

⁸⁷ O adresă a Președinției comitetului agrar, aducea la cunoștință guvernului că în unele comune din jud. Tutova, țărani au luat cu forța în folosință terenuri neexpropriate, la îndemnul deputaților țărăniști care cutreierau satele promițînd pămînt gratis țăranilor (*ibidem* dos. 122 și 208/1920, f. 81). În județul Bistrița 300 țărani au atacat în ziua de 23 mai prefectura, după care au intrat cu forța pe moșii (*ibidem* și 22 fond. cons. dirigent, dos. 1365/1920, fila 539).

⁸⁸ Într-o scrisoare adresată lui I. Mihalache, un număr însemnat de membri ai Partidului țărănesc din Buzău cereau să se abțină de la alegeri — atît partidul cît și întregul Bloc din opoziție —: „O adunare națională din care ar lipsi Iorga, Vaida, Lupu, Mihalache, Maniu, Halippa și socialiștii ar fi, după părerea noastră, lipsită de autoritate morală necesară”. Arh. st. București, fond nr. 2 de proveniență personală, dosar 5.

confirmat în același timp influența de care se bucura în acel timp Partidul țărănesc în rîndul maselor, spulberînd și cu această ocazie legenda după care acesta obținuse voturile, în primele alegeri, speculînd numele generalului Averescu. Acest succes a făcut ca în timpul guvernării averescane, Partidul țărănesc să aibă cel mai numeros și mai radical grup opoziționist în parlament, care alături de alte forțe democratice, bazîndu-se pe avîntul revoluționar al maselor să oblige guvernul lui Averescu să realizeze unele reforme cu un conținut democratic mai larg.

Înțelegînd că „Federația” nu poate oferi perspectiva închegării unui partid cu o ideologie și un program politic bine conturat și nici măcar — așa cum arăta N. Iorga „un mijloc comun de luptă azi, sau o viitoare bază de guvernare miine”⁸⁹, liderii țărăniști au pus la ordinea zilei lupta pentru închegarea unui partid țărănesc unitar, prin fuzionarea partidelor țărănești din noile provincii, cu partidul țărănesc din regat. Existența unui partid țărănesc unitar, care să-și desfășoare activitatea în granițele României corespundea mult mai bine scopurilor urmărite. De altfel, I. Mihalache, răspunzînd la întrebarea cînd consideră că Partidul țărănesc poate lua „puterea”, spunea: „numai după ce va deveni unitar”⁹⁰.

Așa se face că paralel cu lupta pe care o duceau, alături de întreaga opoziție, împotriva guvernării Averescu, liderii țărăniști au pornit și acțiunea de reorganizare și unificare a partidului.

Astfel, după ce în septembrie 1920, conducerea acestei grupări a anunțat reînceperea acțiunilor de înscriere în Partidul țărănesc, pe baza noilor statute⁹¹, la 3 octombrie oficiosul partidului publica noile norme de organizare a Partidului țărănesc⁹², declarînd că: „partidul țărănesc este partidul țărănimii, care se organizează politiceste prin lupta de clasă în scopul cuceririi puterii politice”⁹³, că: „partidul țărănesc are drept scop să organizeze politiceste țărănimia din cuprinsul României, s-o pună astfel în stare să-și dobîndească prin lupta ei proprie un rol în stat”⁹⁴.

În aceste condiții, ale făuririi Partidului țărănesc unitar, se impunea liderilor săi să elaboreze un nou program care să exprime poziția unitară a partidului față de principalele probleme ale dezvoltării țării. Această sarcină a revenit primului Congres care s-a desfășurat la București în noiembrie 1921.

Scopul Congresului — așa cum arată Paul Bujor — era de a fixa principiile programului partidului care fusese discutat în comisii și care acum trebuia supus spre aprobare Congresului general⁹⁵. Proiectul de program cuprindea punctul de vedere al Partidului țărănesc în cele mai vitale probleme politice, economice și sociale ale României: problema agrară, industrială, economia

⁸⁹ N. Iorga, *O viață de om*, vol. III, București, 1934, p. 63.

⁹⁰ „Curierul”, anul III, nr. 791 din 14 septembrie 1921.

⁹¹ „Țara Nouă”, anul II, nr. 121 din 30 sept. 1920.

⁹² *Ibidem*, nr. 194 din 3 octombrie 1920.

⁹³ *Ibidem*, nr. 197 din 8 octombrie 1920, publică programul Partidului țărănesc din Vechiul Regat dat la 20 noiembrie 1919.

⁹⁴ *Ibidem*, nr. 194 din 3 octombrie 1920, „Norme de organizare a partidului țărănesc”.

⁹⁵ Se hotărîse ca programul să fie discutat și adoptat de Congres, apoi difuzat în 100.000 exemplare la sate și numai după aceea să se voteze definitiv.

națională, politică și financiară, socială, administrativă, justiția, dezvoltarea învățământului etc.⁹⁶.

Anteproiectul de program al Partidului țăranesc tutelat în mare parte de concepțiile lui C. Stere, era o încercare de a teoretiza în formule sociologice, concepția țărănistă a rolului muncii, precum și armonizarea intereselor mișcării cu acelea ale proletariatului atât pe plan intern cât și internațional. Astfel după ce se încerca să se justifice cauzele istorice ale prăbușirii dominației capitaliste se arată că „Sarcina de a clădi o nouă ordine morală și socială revine claselor muncitoare, care după război întruchipau interesele generale ale națiunii”⁹⁷. Dar cum la noi majoritatea populației o formează țărănimea „statul nu poate să fie decât un stat țăranesc pentru că poporul român e un popor de țărani și munca țăranescă condiționează întreaga viață economică și socială”⁹⁸.

Această frază exprima de fapt concepția primatului clasei țărănești și al agriculturii în viața statului nostru, care ar condiționa și dezvoltarea industriei, implicit a proletariatului. „Proprietatea, rolul social și puterea politică a muncitorimii orășenești — spun ei — este în funcție de prosperitatea și puterea politică a țărănimii; dat fiind însemnătatea covârșitoare a acesteia în producția națională”, deci „muncitorii orașelor nu pot fi decât frații de luptă ai țăranilor”.

Totuși sub influența luptei revoluționare a clasei muncitoare, care dusese la crearea în mai 1921 a Partidului Comunist Român, precum și datorită intrării în rândurile Partidului țăranesc a unor noi intelectuali cu vederi mai democratice, ca C. Stere, dr. Lupu ș. a., care avuseseră legături și manifestau simpatie față de mișcarea muncitorească, fapt ce a întărit nucleul aripii de stînga a Partidului țăranesc, a determinat pe liderii țărăniști să înscrie în acest program ideea potrivit căreia „chiar dacă muncitorimea orășenească va rămîne organizată în vederea intereselor ei specifice într-un partid politic distinct, acesta nu poate fi față de partidul țăranesc, decât un corp de avangardă cu care va duce lupta comună pentru emanciparea și înălțarea întregii muncitorimi”⁹⁹.

Încercînd să stabilească o linie de comunicație în poziția Partidului țăranesc față de celelalte grupări burgheze, în program se spunea că față de grupările de stînga „îl poate despărți cel mult metoda de luptă și programul de realizare imediată, pe cînd de cele din dreapta îl desparte atât deosebirea fundamentală de concepție cât și substratul social pe care se reazimă acțiunea sa politică”¹⁰⁰.

⁹⁶ Printre altele Congresul a trebuit să discute: Principiile generale ale anteproiectului de program, raportor C. Stere; Constituția, raportor C. Stere; Administrația, raportor N. Iorga; Justiția, raportor Gr. Iunian; reforma agrară, raportor I. Mihalache; economia națională, raportor V. Madgearu; finanțe și valută, raportor I. Răducanu; Politica socială, raportor V. Madgearu; politica externă, raportor N. Lupu; Statul și organizarea partidului, chestiuni privitoare la politica partidului („Aurora”, an I, nr. 25 din 21 nov. 1921).

⁹⁷ Vezi „Aurora” an I, nr. 25 din 21 nov. 1921 sau *Proiectul de program al partidului țăranesc din România*..., broșură apărută în Ed. „Viața românească”, Soc. Anonimă, 1921.

⁹⁸ Iată însă cum vedea Bogdan Duică problema statului țăranesc „vrem un stat țăranesc ideal, clădit pe principiul echilibrului social, dar nu rupînd brusc echilibrul de azi căci asta ar însemna revoluție și noi nu vrem revoluție, ci schimbare treptată, pas cu pas. „Aurora”, an I, nr. 26, din 23 nov. 1921.

⁹⁹ *Proiectul de program al partidului țăranesc din România*, București, 1921.

¹⁰⁰ *Ibidem*.

Abordînd din nou principiul luptei de clasă, programul Partidului țărănesc aprecia că ea constituie un factor hotărîtor în evoluția socială și politică. „Numai lupta de clasă stabilește raportul real de putere între clase“. Teoria armoniei sociale este în interesul claselor exploatatoare: „cîtă vreme vor exista clase sociale cu interese opuse, lupta de clasă nu poate înceta“¹⁰¹.

Dar, principiul luptei de clasă era înțeles într-un spirit reformist, aceasta urmînd să fie dusă în limitele concepției claselor cărora aparțineau. Dem. Dobrescu de pildă, spunea: „Prin lupta de clasă nu voim să facem revoluție, ci doar vrem să oprim exploatarea. Vrem numai organizare de clasă și sîntem împotriva războiului de clasă“¹⁰². Mai mult, în încheierea expunerii de motive, se precizează că: „Nici un partid din România nu-și poate îngădui o politică revoluționară, fiindcă România nu poate avea pretenția de a o lua înaintea altor țări cu vechime în civilizație“ și consideră că „partidul țărănesc este partidul reformelor sociale și democratice, prin care va preveni orice uragan“¹⁰³.

De fapt, aceasta era esența programului Partidului țărănesc prin care fruntașii țărăniști încercau să găsească și să teoretizeze o linie a intereselor burgheziei mijlocii și a micii burghezii orășenești, opusă atît mării burghezii și moșierimii, cît și socialismului. Totuși, putem aprecia că revendicările înscrise în programul Partidului țărănesc, aveau în general un caracter burghezodemocrat.

Pentru prima dată, în programul din 1921, liderii țărăniști — acuzați că prin propovăduirea luptei de clasă vor să distrugă „organismul social-național“ — își precizau poziția lor față de ideea independenței și suveranității naționale. Astfel, se arată că numai așezîndu-se pe terenul luptei de clasă, Partidul țărănesc „servește ideea națională în forma ei cea mai înaltă“¹⁰⁴ și că „Principiul suveranității naționale care s-a afirmat în actele de unire, trebuie să-și aibă urmarea firească în dreptul națiunii unite de a hotărî liber, prin reprezentanții săi liber aleși, principiile de organizarea și normele de funcționare a întregului aparat de guvernămînt“¹⁰⁵.

Expunînd punctul de vedere față de problemele muncitorești și ale minorităților naționale, programul prevedea că Partidul țărănesc va cere înscrierea în Constituție a normelor de organizare a sindicatelor profesionale „spre a asigura muncitorimii apărarea intereselor ei economice“ și „recunoașterea dreptului minorităților de a se constitui în comunități spre a-și îngriji, în cadrul victii statului român, interesele cultului și ale învățămîntului în limba maternă“¹⁰⁶.

¹⁰¹ *Ibidem*, p. 13.

¹⁰² „Aurora“, an I, nr. 26 din noiembrie 1921 — „Dezbaterile Congresului general al partidului țărănesc“.

¹⁰³ *Programul partidului țărănesc din România*, București, 1921, p. 18.

¹⁰⁴ *Ibidem*.

¹⁰⁵ *Ibidem*, p. 17.

¹⁰⁶ *Ibidem*, p. 21. În esență expunerea problemelor constituționale din programul lor se reducea la găsirea mijloacelor celor mai adecvate pentru stabilirea unui regim de legalitate și a răspunderilor pentru încălcarea principiilor constituționale.

În problema agrară, care ocupa un loc central în preocupările conducerii Partidului țărănesc, programul se axa pe trei teze principale și anume: producătorul să fie stăpîn pe mijloacele de producție, regimul să fie al micii proprietăți individuale, iar baza producției s-o formeze cooperația.

Telul final urmărit de Partidul țărănesc în întocmirea regimului agrar era să creeze „un regim de mică proprietate redus la atît cît poate munci un gospodar cu familia sa — pe regiuni — care să facă cu putință dezvoltarea unor gospodării agricole de sine stătătoare, în sate înzestrate cu izlazuri, păduri, bălți etc.”¹⁰⁷. Se menține ideea că numai prin cooperație se poate ridica producția agricolă dar se adaugă „O cooperație scoasă de sub politică, de sub acțiunea de tutelare a statului și a băncilor private, căreia să i se asigure cea mai deplină autonomie”¹⁰⁸. În realitate era vorba de scoaterea cooperației de sub influența politică și economică a Partidului liberal și trecerea ei sub influența Partidului țărănesc.

Pentru întregirea producției agricole, pentru ridicarea bunăstării satelor și sporirea producției naționale — spuneau ei — „trebuie puse bazele unei industrii țărănești adaptată condițiilor naturale și social agrare, care să folosească mijloacele tehnice cele mai economice și foloasele organizării cooperatiste”¹⁰⁹. În program își făcea loc din nou ideea desființării jandarmicii și înlocuirea ei în măsura necesară cu o miliție populară. Deși din programul adoptat la Congresul din 1921 liderii țărănești au scos punctele referitoare la etatizarea sub-solului și pădurilor și au introdus cererea de a se apela la împrumuturi externe — la capitalul străin¹¹⁰, totuși menținerea unor prevederi ca: impozitul pe capital și pe îmbogățirii de război, confiscarea marilor averi, desființarea impozitului pe consumație care lovește în săraci, introducerea monopolului de stat asupra alcoolului și a dezvoltării industriei petrolului și a derivatelor lui¹¹¹ aveau menirea să le asigure popularitatea în rîndul unor cercuri ale burghezicii, cu ajutorul cărora urmăreau să exercite presiuni asupra grupării liberale.

Acestea au fost principalele teze susținute și aprobate de Congresul general al Partidului țărănesc din noiembrie 1921. Ele exprimau sinteza tuturor programelor, ideilor și doctrinei țărănești, elaborate pînă acum, încheind în același timp prima etapă a procesului de constituire a Partidului țărănesc din România. Programul adoptat în 1921 a stat în linii mari la baza activității Partidului țărănesc pînă la fuziunea sa cu Partidul național român, care a avut loc în 1926, cînd — așa cum arăta M. Manoilescu — „caracterul de clasă al fostului partid țărănesc s-a decolorat, s-a atenuat, prin unirea regionalismului social cu regionalismul geografic al partidului național din Ardeal”¹¹².

¹⁰⁷ „Aurora”, anul I. nr. 25, din 21 noiembrie 1921.

¹⁰⁸ *Ibidem*.

¹⁰⁹ *Ibidem*. Printre altele se cerea sindicalizarea țăranilor pentru exportul cerealelor.

¹¹⁰ *Proiectul de program al partidului țărănesc din România, 1921*, p. 42. Aceasta pentru a satisfacă cercurile burgheze care sprijineau partidul țărănesc și se opuneau cercurilor și politiciii preconizate de partidul liberal „prin noi înșine” declarîndu-se pentru politica „porților deschise”.

¹¹¹ *Ibidem*, p. 51.

¹¹² M. Manoilescu, *op. cit.*, p. 62.

Apărut în cursul procesului regrupării forțelor de clasă ce au avut loc în anii postbelici, a necesității de înnoire a vieții noastre politice, ca urmare a compromiterii vechilor partide ale burgheziei și moșierimii române, Partidul țărănesc a fost expresia politică a frământărilor ce au avut loc în sinul păturilor burgheziei mijlocii, a celei sătești și a micii burghezii orășenești, care doreau să-și asigure un organism propriu împotriva marii burghezii și moșierimii pentru apărarea intereselor lor economice și politice într-o epocă de profunde frământări social-economice.

Declarându-se exponenți ai intereselor maselor țărănești, pentru înfăptuirea unor reforme cu un caracter larg democratic, proclamînd că la baza activității sale va sta principiul luptei de clasă, precum și alte lozinci copiate din programul revoluționar al partidului socialist și comunist, liderii acestei grupări au reușit să-și asigure o bază socială și electorală destul de largă.

În ciuda unor limite și aspecte contradictorii care se manifestau în programul și doctrina Partidului țărănesc din această perioadă, el rămîne totuși prin varietatea problemelor cuprinse, prin modul lor de abordare și realizare, un program cu caracter burghezo-democratic, care corespundea în primul rînd bazei sociale formată în cea mai mare parte din păturile burgheziei sătești, a micii burghezii orășenești, a burgheziei mijlocii și a unor intelectuali legați de interesele acestora.

Urmărind programul și doctrina Partidului țărănesc din acest timp, compoziția nucleului său conducător, precum și baza socială pe care se sprijinea, ajungem la concluzia că Partidul țărănesc se prezenta în această perioadă ca un partid al intereselor burgheziei sătești și al micii burghezii orășenești situîndu-se la stînga forțelor politice burgheze din România.

BETRACHTUNGEN ÜBER DIE TÄTIGKEIT, DIE DOKTRIN UND DIE IDEOLOGIE DER BAUERNPARTEI (PARTIDUL ȚĂRĂNESCU) IN DEN JAHREN 1918—1921

(ZUSAMMENFASSUNG)

Die Bauernpartei (Partidul țăranesc) entstand im Laufe der Bewegungen und der Umgruppierungen der politischen und sozialen Kräfte nach dem Ersten Weltkrieg, als als Folge der Kompromittierung der alten bürgerlich-gutsherrlichen Parteien eine Erneuerung des politischen Lebens in Rumänien nötig war. Die Bauernpartei ist das politische Ergebnis der Bewegungen in den Gesellschaftsschichten der dörflichen Bourgeoisie und des städtischen Kleinbürgertums, die sich eine eigene politische Organisation schaffen wollten, die in dieser Zeit der umwälzenden sozialen und wirtschaftlichen Bewegung ihre wirtschaftlichen und politischen Interessen mit grösserer Treue und Entschiedenheit vertreten sollte.

Den Führern dieser neuen politischen Gruppierung gelang es ziemlich schnell sich eine breite soziale Grundlage zu schaffen und sich einen grossen Wählerkreis zu sichern, da sie sich als Vertreter der Interessen der Bauernmassen ausgaben. Ihr Kampf war auf die Durchführung einiger Reformen mit demokratischerem Charakter ausgerichtet, und die Bauernpartei übernahm auch aus dem revolutionären Kampfprogramm der Sozialistischen Partei den Grundsatz des Klassenkampfes gegen die alten Parteien sowie auch andere Schlagworte.

Im Programm und in der Lehre der Bauernpartei zeigten sich in dieser Zeitspanne eine Reihe von Einschränkungen und Widersprüchen, betreffend das Prinzip des Klassenkampfes, die „Einheitspartei“ der Bauernschaft, das „homogene“ Dorf ohne Gegensätze, die Frage der Vergenossenschaftlichung, der Industrialisierung, usw. Trotzdem ist das Programm der Bauernpartei wegen der Vielfalt der aufgeworfenen Fragen und deren Behandlung ein breiteres bürgerlich-demokratisches Programm, das in erster Reihe der sozialen Grundlage der Partei entsprach, die zum grössten Teil aus den Schichten der dörflichen Bourgeoisie, des städtischen Kleinbürgertums und aus Intellektuellen bestand, deren Interessen mit jenen verbunden waren.

Eine Untersuchung des Programms und der Doktrin der Bauernpartei aus jener Zeit, die Zusammensetzung der Führung sowie die soziale Grundlage und der Wählerkreis auf die sie sich stützte, zeigt, dass die Bauernpartei in dieser Zeit eine kleinbürgerliche Partei war, die den linken Flügel der bürgerlich-gutsherrlichen politischen Kräfte in Rumänien innehatte.

